

ৱাৰী মচা

মীনুংশি

এম নবকিশ্বৰ

চহীনা মশাৰু থুপালিনা হৌৱাৰ খুড়া তোমাত মপোং থল্লৰা ৱাৰীদু কেথেল তজা ইয়ক্ৰি। মহৌশা ইদোদু লৈৱিঙেনা ইয়ক্ৰি চটনা কোৱিৱৰুনি। নীওঁইবনী দশা তৰা উমদে, মচা মথং মথং শিখৰা তুফা ইনোদুসু লৈখিবনি। মচানুৰী অচৌৱী লৌহানা মচানা ইয়িৰা ৱাৰীদু মতেং পালেক্ৰি। মচানা তৌৱাৰা থবকি, তৌবিনিংঙাই লৈতবৰনী মপাগী মতেং পালেক্ৰিবনি। লৌহানা মশক ফজবৰা মথ খেলবনি, হৌজিভিক লেকনা শংগা থল্লৰা গুৱেং, য়েবনা ৱিকথনা উৱে। ইমুনা অশি-অনা নংহিঙে ময়ুম পানগেচু তৌজত্ৰবনি, ফিবিনমা হৌজিভি মথা থাৱেগুৱা কৰম ময়ুম পাল্লবনি।

—ইনখংলকউ ইবেম্, ইনখংলকউ।
—বাৰা ৱাৰা ৱাৰা? পোংথপিসিৱা, বাৰা।
ৱাৰি থোনফম, মশক মচানি মমা, থোফলবনি। গ্ৰেডুৱেৱা মমা, ডাৱুৱে মমা, মচাদু মিঙনা কমা য়েবো ডমদে, মমা নীশিলকৰুপনা মিঙনুৱী পিৱাং খায়া ডমদে। খুড়া গী মী ৱেলনা মাৱেচোনা পিনা কৌনা যুনা ত্ৰেগা তামম থিৱি।

লমখাই বজাৰ খুৰংখিঙী কৈথেলনি। কৈথেলগী মাতি অমা যৌৱকপা অৱেগলগী লাকপা লাল্লোনীশিনা মথা মচাদু য়েমেঞ্জি। অচকপা লাল্লোনী লাল্ল-ফানবা ডমডৰী কাবুনি। ফনেক যৌথিক-খৌখা অনা পূৰা শেংলবী, মচাও লুৱিবী, ড্ৰপানি ৱাৰে খন্দুনা য়ুম থাৱেগুৱাক্ৰিখিণি। তুহংগা নমজা মথংক মীওঁনী নংবনিৱি কৰাগী শেদোং ৱাৰা ফগেগনি। খুড়া তোমোগী ৱাৰীবা লাল্লোনীশি য়েমেঞ্জি, লতনা শব্দ শেংনগুৱা মগী মগী থুস্মোতা খাওতা ফজহৌৱা কাবুণা ফজহৌৱা কাবুণা পোৱা পায়ৱগা চিটনি, লাওঁনে অমাগা অমাগা—

—এনা হাৱা পায়বা পোংনি, অফওঁ।
—হে ৰোজাৰী, এদি কেথেল যৌৱিঙেগী ইয়ক্ৰিৱা ৱাৰীগনি, তখংগী।
য়েদে অনীদু অমাগা অমাগা মকি তনশং শেংনি, থমকা হৌনি হামেঙুম।
—নঙগী নিপাৱা 'সিবু'। ৱাৰীয়া নুগী কৌইজৰী।

—মাতি এগী ইৱানি। কৌসৌথে হায়ৱিবনা? ইয়ক্ৰিপা কিদুথুনা থবাভা কৌমগোম অমুক লাকশিগা, পোশোপা ৱাৰেই, এগী নুপানি। তস, কৌসৌথে হায়ৱিবনা?
ৱাৰিহুমা ডুসিদি খুড়া তোমাত ফাওবা মমল কৰে। কৌগীনু নুগী মৱজা নুপানা মমা-মশিং য়োনবা মকিৱেচনা। নুগী ওঁইজবৰু মৌইহাংদি লৈখিবনি, ফুৎম য়েবো নভা মাৱেগোং ৱাৰা ডমডি। কৌগীলগী কিঙেচনা মৌ মাগুৱগী ৱানি। খুড়া তোমোগী মচৌশা তৌজত্ৰবনা পাল্লৰা থোৱা ময়ুম ৱাৰেগা ডমদে। অমোৱোনা খুড়াৰু কৌই-খৌখা-নংগা ওৱকৰুনা মচাংলৌই। নুপা পাতা অমনি, নুগীনা খুং থাই, ডুৱাতা নভে মথং শাং... *মচা অমনি হেতা হায়জিৱক্ৰি।

ৱাৰীনা পোং ৱাওৱে। খজিত্ৰংদি ইয়েঙে। অউবু পোশাৰি ফজৰি। মচা মচানুৰী খজিত্ৰং উহৌৱা লাল্লোনী থৰা কৌইয়েং য়েৱতুনা। এ। ইফলদগী লাল্লোনী পূৰা বম মথং মথং হেৱেন খোলেৱে। লাল্লোনী পূৰমক বসনিগী য়েৱো মথোলে তাজত্ৰা উৱবসু মশক লৌনা। খজিত্ৰ, মচাডাৰ হাইৱে, হেদিমেনে মথং হেতা উই।

কেথেল লাইৱেৰী শিঙোনী শিঙো লাইৱেৰীনি পূৰমক লৌইবা খুঙে, উই। কেথিগিৰা মীৱততা অমুক-অথোক বসনিগী ৱানি। কননা মাঙবনা গুতা ওৱেৱনি মগী কেথেল মচৌশাং। কননা মগুৱিঙে অমুক-অমুক কৰগীনি। চলেকপা খুদি তৰাৱা ৱেগনি। পুৰকোৱ তৰী ইমনি, বণ ফাওবা থাৰ্জিৱী। হৌজিক লাইৱেৰীনা ময়ম ওৱকপা মচা মচানুৰী পোং থোৱাৰা পূৰমক মথং মথং পৈশা পীৱে। মমলনি অৱেচনা লেগুগী চহনী অমা কৈ হাৱা খুড়া তোমাত খুঙে। অফবা পৈশা থৰুনা ইমুগী অৱাংগা থৰা লেৱাৱা য়ুমদা হেৱে। মসিনি খুড়াগী য়ুমদা।
পোং লেবা থোংগা নুঙাইবা, অহেং-অচাও

ফবা মফমদগী পোং লৈনংবা মহৌশানি। হৌজিক থেলেগনি খুড়া তোমাত গুইবা, গুইবা গুৱজুৱনা লাকফম ৱিককপা লাল্লোনী অমখতি থোঙ্গাল যৌৱক্ৰেৱে। লাল্লোনীনি হায়দুসু মবুক মাৱেং, মীনুশি খঙৰা ৱাওৱি। লাল্লিৰা লাল্লোনীনি মীনুশি খঙৰী ইবেচনি। ৱাৰা হুসুনবা নভি, খংগা, ইৱাং পূৰা ৱাৰিবা চহিনি। অদুৰু মচোলা লৈত-লায়ৱগী মীনুশি অমা ৱাওৱি। কেথেনা মীডমদবা মচা মচানুৰী নমজা নমথেক, তুহং লগাওহংপীদুনা পোং লৌবিনা উবদগী লাল্লোনী পোং লৌগে লাল্লিবনি। খুড়া মচা মচানুৰী ততনা পোং লৌন থেংনবদগী মশক খঙৱে। লাল্লিৰা থেংনবদগী মচা মচা ইঙক ডকই। লৌইনংবা কৌই, ইবেচনা অফ হৱাও—
—ইবেম্! ডুসিদি ইচা লৌহৌৱে। ৱাৰনি। বাবাগা থেবেল ফাওবা পুগুং। নঙগী ইমুগী অৱাং-অপা কৰি লৌহৌৱি। হেৱেল বাবাগা পীৱকৰুনা পৈশাদুনা লৈৱেগা পীৱকৰুং ইমা।

মপুক্ৰিগে লৌই লৌইবা। অসুক কুইবদি কনগী মচানুৰী তাৱখিৱা ৱাৰি হেচা ইচাম চমজবা ইবেচা লাল্লোনীনি তাৱকপা পলেম মচানুৰী কেথেল চেলমদহিৰা থোঙ্গালদগী লাওৱক্ৰু মীনুশিলেকুনা মশি ঙ্ৰা ৱেগি। থোথোক ওয়া হায়ৱিবনি।
—পীৱকৰুনা ইমা, পূৰমক লৌনা লৌহৌৱা।
নুগীগী লৈত-লায়ৱগী থেমেয়নি অমাগা ফাওনামে। গুইহাঙুনা ইবেচনী থেমেয়না মচাওৱনি থন্দনা থেংথকই।

থুঙেচ মচি লাংগা ৱাৰী ইনবা হৌককই ইবেচ। ডুসি ইবেচনা ৱাৰী ইয়ক্ৰিপা অসিনা ৱাৰেদি হায়ৱকু খুড়া হেমেচাদনি ইবেচাদু নীশিলেকুনা অকৰা পোংলুম অমা ওৱেৱে মথোং থাংবা থোৱক্ৰে। খুড়াগী থেমেয়গী থোংলুম ইবেচনা কৱৱ ডি উক্ৰনি।
ইবেচনা লগী ৱাৰী হৌককই ৱানদবা নমহায় ওঁইনা—
—মায়ীয়া খুড়া কৌৱবনিনা এনু খুড়া হেতা কৌজৰগী।
—ৱাইশা, হাইদা। মচা অচা খুড়া লগী ফনা শাংনা চেলক্ৰু। ইবেচা ইকহিৱপা তৌনা।
—খুড়া। য়াৱা। ৱাৱল্লগনি। গুইহা হাক পোংথোথোকখিৱিৱা?
—ৱাদে। ইবেচাদু ৱাৱল্লগনি, এগী ইতেং পাববা।
—চহী কয়াদি শুনিবগে খুড়া।
—চহীসি ফমাৱদি ৫০ খজিত্ৰা মহেৱীৱা, এনুৰু য়ুৱানিনা মিখংখিৱগী ৱানি।
—ইয় ইঙদি য়ুম পানবা লৌইবীৱে?
—ইচনুগী ৱাৰী ইয়ক্ৰিপাৰু মঙইৱে, এনু থাওলাকপা গুৱানুনা লৌৱিৱা, অতদি লৌইবা লাইৱেপাক তনশে।
—হায়ৱিবনু ৱেং হায়ৱাঙা ইচনা হায়গৱা অদুদি ...।

—মদু পাল্লকুনা থেমেয়নি পুঙমদে। মচাক মৱাইক থীৱজীনি। মচা মচা লাইৱেচনা ওঁই হায়দুনা ইয়ক্ৰিপাৰু শিবা ফাওবা চলকখিৱে। লায়য়েবীনা অড্ৰেনি হিলেকু মচাৱানি। মগী কিৱেই লাল্লিৰা পূৰ্ণিমা নুভিতা খেঞ্জি। কিৱেই অসিদি, লায়য়েবো ডমডেৱেগু শোঙৰা ডমজয়ে হায়দুনা ইয় মীচনা হেংনেৱি। কিৱেই লৌইকৰুনি খুড়া মগী মচাভিতা চহনশেং খিৱিবনি।

মচা তাৰিখে খুড়া। ইবেচনা অমুক হেই—
পাউমু পিৱকখিৱে। ফনা শাংনা লোকে। কেথেল যৌৱে। ৱাৰীৱাৰী পোৱা ইবেচনী খাওনা হায়নিগনি। পোংকী মমল পীৱে। গুইহাঙুনা ইবেচনা মচানুৰী মকুপ মত্ৰা কথুৱনিগী থুং-থুং লৌইবাৰী অক্ৰে-অক্ৰে পূৰমক ময়াম ময়াম ৱাৰীয়া হায়পানীৱে। খুড়া তোমাত কেথেল কুৱে।
মীওঁইবা হায়ৱিব মীৱা ডাংৱেগা পোখানি। মীৱানা য়ুগাৱাৱা ওঁইবং কৌশলনি। কেথেলগী পোং থিৱজী ইবেচনী ৱাৰীনা মচি মচি লাল্লোনী মথেল ডাংৱেৰকই—
অন্য—ইবেচাথোৱদি শেনাকু মচাৱেচনে।
অনীশুৰী-কুৱেচনা মীৱী মৱাইক ৱজা উৱেদে। ময়ম ওকপা মচাৰু পাঠা অমাগা পোং ওৱেচনে। শেনোংসু চাটনা ফজত্ৰে, কেথেল হাক হাক কৌইলে দেন্দে। পোং খেমেৱুগু কৌকুৱেচনা।
কৱিসু কাইজবৰা অমকপা অমতা ৱা ওৱজদবা ইবেচনী লমতত্ৰ চাৰা কেৱেচৌইৱা বনদাম কৰা তৈৱনিবীৱে। কেথেলগী হেদোৎকুনা খুৰং-সহৱ কৰা

শৱে ইবেচনী ৱাৰীনা। অচুগুগী মফমদা অৱানবা চেবা ডমদে, ইবেচনিদি কৱিসু খঙৱে। মগী অচা থেমেয়না লৌইবাংবু মচানা মচানুৰী খুড়াবুনা মবুতা মবুতৌনা খল্লবনী ৱাতনি।
ডুসিদি ইবেচাদু ইফলদগী অহোং-অচাও পোং যামত্ৰে পুথৰিক্ৰিৰা ময়ামা খচি—ইবেচনি লমখাই বজাৱদগী পোং তিত্ত্ৰাৱে ইফলদগী তিত্ত্ৰাগা হেছৱক্ৰে। ইবেচা খুডতা ৱাৰা অমা নেগ্ৰা পোংখিঙু হায়পা মচা হেৰে কৈ খুড়া তোমাত থেংনকম অদোমদা লাক্ৰে। মহৌশাওম লাল্লিৰা খুড়া হেমেচা থেংনে। ত্ৰোমচানা—
—কনামলনে ইবেম্! ডুসিদি পোং কনাদগী লৌৱক্ৰে, অদুক য়াৱা পুথৰিক্ৰিৰা অদুৰু খুড়াগী পোংখিঙু লৌৱেৱেইয়া?
—ৱাৰা খামই ইবেচনা অদুগা হায়ৱকই—
—নৌগনি খুড়া, ইচা। লৌইবাংদি কৌসৌহৌৱে?
—ইচাৰু ডুসিদি মচা ডমদে হায়দুনা লৌহৌৱে। এহাক ৱাৰীয়াই ইয়ক্ৰিপা কৰা ৱাৰে।
লৌইবাং অহৌৱে তদা ইবেচনী থেমেয়না নুঙাইতবা ফাওঁই। অদুৰু মচা তাৱকই—
ফৱে, এনা পুথৰিক্ৰিৰা পোংখিঙু খুড়ানা পুশনিবিয়ে। খুড়ানা দুৱিক্ৰিৰা লৌইবাং এনা মহৌশাওম পুজগে। পোশাৰি পোংগা পোংগা শিৱবা হায়নি। কৌমা পোশাৰি পানিশি তৌসি, গাড়া থাৱসৌহৌৱে। হেংং পূৰ্ণিমা মবুতা অমুক উবনিব।

খুড়াগা ইবেচনাগা ৱাৰীৱাৰী পোংখিঙু ওৱেৱক্ৰে। ইবেচনা খুড়াগী পোংখিঙু বস মচাক ফাওবা পুথিবনা ৱাৰীয়া ত্ৰাইভতৱনা হায়ৱগা যৌবা হৌৱনং।
ডুসিদি ইবেচনী পোং খুঙেচনিগা খুড়াৰু গুজুৱা নাকনগী লৌচোতনা ফমদুনা লৈ। খুড়াগী ৱাৰুং ইবেচনা উবদুনা পোংখিঙুগী মৱমদা হায়গুং হায়দুনা খুদি মত্ৰেক অমা খুড়াগী মচাভিতা থাৱগা ফমথৰা হেৰে হৌৱা মায়ীই চহৰা নুপা অমা ফুটৱ খৌজিক্ৰই। মচাভিতা থমখাম থাইই খুড়ানা কৱিঙু। অমা হেগদৌৱেগু মখন্দুনা লেখখংলকই। ইবেচনী থাৰ্জনা মপুৰেইবগী ওৱক্ৰিৰা ফিৱমমথা ৱাৰা ওঁই। খুড়াগা ইবেচনী ওৱক্ৰিৰা মাথোৱে তত্ৰক তত্ৰক য়েদুনা লে। ৱা হাওঁদে নুপাৰু, ইবেচনী মচা পাৰৱগা ফুটৱ মচাভিতা চিৰ্শি। খুঙেচি কনখিবা ইবেচা মকি মৱোল লৌশিনকম থকই।
—এনা মসিগী থককৌ তৌ হায়ৱা? উশিত্ৰবা।
নঙগী ৱাৰীয়া ইফল খুৰং শাৰা শল্লবনি। লাল্লোনীনি হায়লুম নঙৱে... খল্লিৰা হায়লুম। য়ুগা গৌশিঙু খঙৱনি নঙ। চিৱে।

ইবেচাদু ইকাই নুশি য়াৱনা মকি লৌইশিনি থোমজিৱা খুড়াগা নিংমচনা য়েলেগা মপুৰেইবনা হায়ৱক্ৰই—
—কৰনে তৌৱিৱা অসিৰু মগী মচাভিতা এয়েম্ হাম অমজবা ডুৱি। য়ুম পাল্লগনি হায়দুনা নুগী এথোৱাগী মীনুশি ফাওবা মীচনা থাইৱেচকপা হায়ৱা। মীওঁইবনী মীনুশি ফাওবা নিপা নাথোৱগী মশ্ৰম মচানুৰী ৱেগবনি হাৱে ৱাৰুং থাওলাকপা। এ অকাইৱা, শ্ৰমক্ৰমক্ৰি খজজিৱিবা নঙগী মীচথ বীৱা অমত্ৰে কৱিসু চহেৱে লেজদে।
ইবেচনী ৱাৰেদু মপুৰেইবনা তাৱবা লৈতে। কাওগা থীৱবগা তৌৱিৱা গাড়া মচানুৰী হায়পা থৌৱে।
পাল্লৰা থোকবকি ডমদে, খুড়া তোমাত মিহল পিৱাং শিন্দুনা ইবেচনী ৱাৰুখা মচা ময়ুম মাৰিকৈ পাবকই। ময়ুম য়েৱো লৌইবা: কৌসৌকেই মচোশা ইবেচনা পীৱক্ৰিৰা পোংখিঙু ৱাৰীৱাৰী মচা মথং থাং। লাই-ভিগী ৱাৰাংগা অৱতা য়াদে পূৰমক লৌইবা: মচা মচানুৰী নুভিতা কংকৰুনা ফিৱেইগী পোং ৱাভা ওঁইৱে।
ইবেচনী মীনুশি অমদি মচানুৰীমত্ৰা লৌৱাৱিৱাৰু মচা পৌশিঙু উৱগা লৌইবাং থোৱক্ৰে ৱাৰে মচা কৌৱগা কৱকৰ।
খুড়া তোমাতা খৰ ফুনা হোৱাগা—ইবেচাদুৰু কৱম তৌৱিৱা।

—কৰনে তৌৱিৱা অসিৰু মগী মচাভিতা এয়েম্ হাম অমজবা ডুৱি। য়ুম পাল্লগনি হায়দুনা নুগী এথোৱাগী মীনুশি ফাওবা মীচনা থাইৱেচকপা হায়ৱা। মীওঁইবনী মীনুশি ফাওবা নিপা নাথোৱগী মশ্ৰম মচানুৰী ৱেগবনি হাৱে ৱাৰুং থাওলাকপা। এ অকাইৱা, শ্ৰমক্ৰমক্ৰি খজজিৱিবা নঙগী মীচথ বীৱা অমত্ৰে কৱিসু চহেৱে লেজদে।
ইবেচনী ৱাৰেদু মপুৰেইবনা তাৱবা লৈতে। কাওগা থীৱবগা তৌৱিৱা গাড়া মচানুৰী হায়পা থৌৱে।

পাল্লৰা থোকবকি ডমদে, খুড়া তোমাত মিহল পিৱাং শিন্দুনা ইবেচনী ৱাৰুখা মচা ময়ুম মাৰিকৈ পাবকই। ময়ুম য়েৱো লৌইবা: কৌসৌকেই মচোশা ইবেচনা পীৱক্ৰিৰা পোংখিঙু ৱাৰীৱাৰী মচা মথং থাং। লাই-ভিগী ৱাৰাংগা অৱতা য়াদে পূৰমক লৌইবা: মচা মচানুৰী নুভিতা কংকৰুনা ফিৱেইগী পোং ৱাভা ওঁইৱে।
ইবেচনী মীনুশি অমদি মচানুৰীমত্ৰা লৌৱাৱিৱাৰু মচা পৌশিঙু উৱগা লৌইবাং থোৱক্ৰে ৱাৰে মচা কৌৱগা কৱকৰ।
খুড়া তোমাতা খৰ ফুনা হোৱাগা—ইবেচাদুৰু কৱম তৌৱিৱা।

তাৰ্কিপৱক্ৰে কমা অমত্ৰা খনংবা যৌৱাফবা ইপা ইপুশি: খুদিমক মচোৱগী থোঙ্গল মংখিৱবসু হোংবনিৱি মগী মচা মথুশি:কুদি নিখংখিৱে।
মগীমদক ৱাৰিবা, হেগাশীনা নাচৌৱেগী যৌৱাফবা হায়গৌৱাৰা অৱবং কৌসৌৱেৱা? মচো মত্ৰা ৱাৰিৱা লৌৱনি থাৰিবা তাৱত সৱকাৱগী লৌজক মপুশিনি।
লৈল শুৱিবা লৌকোলনি তল্লমুনে তৌনা ফিৱা ডুসিদি অঙৰশিৱি তুলেচু মমা:থঙী ইপা ইপুশি: কাওহৌৱাৰা মুনংইৱবা থোঙ্গল থনমদি।

শকতাক্ৰে যাওনা পিৱকা ৱাৰহে মচিপুৱা নভনা ভাৱত্ৰুং হায়গৌৱেৱা? থোঙ্গালদা লাইৱিৱণিচো মচোলু খঙজৱা হেলদুমা মাইক্ৰেফোনা মায়াম তানবা।
নহাক তৌতে চুনি কাওৱেৱা সেঙালনা কৱিৱে। তুইবনা কনো। ইমানে পোকপীৱকপদ হ'ঙ হায়ৱজনা ওঁ মচা গোট কৌকিৱাৰা?

তাৰুত্ৰংদগী

(মণিপুৰী সহিত্যগী শৱাইৱা কবি থাংজম ইবোপীশকী ১৯৬৯ না ফোঙখিবা শৈৱেংগী লাইৱিক "অপাইৱা থাৱাং" না ৱাওৱা আগষ্ট ১৯৬৭ তা ইথিবা "এগী ডাইৱী" কৌৱা শৈৱেং অসি গুগিগী ওঁইনা তাৰুত্ৰংদগী লৌখঙৰি)

এগী ডাইৱী

"আহুৱীদমক থাৱাৰ থাৰনি"
তসিনি এনা লাউৱিবনা
অদুৰু ইৱৰদি— "অৱানবা লীচহেৰী
মোংলোনা লীনা এগী শিলী গুৱবনি!"
এহাক পাঙদে অদুৰু
পূৰীগী ডাইৱীৱিদি মীমদে,
অসিনি চাটখোফক্ৰিঙাই অমত্ৰদি।
অমুকসু লেৱই পৰেং থৰা
স্মৃতিগী মচা অমুবা ময়েগি—
"নুগী হায়বু ইমনি,
মীনা দাৱী থোৱদি
ফজবা লমচে অমসু মীনুশিগনি।"
অদুৰু থাৰুগা অহিঃখুগী নমখী—হাঙাই
নুশিঙনা সাক্ৰিনি,
নোবা এহাক কামগী পেৰা থিৱবা
থবনা থাৰী মায়ই কামবা হুই ওঁইমি!
ওঃ এহাক মিহনে অমত্ৰনি কামনা
অশিবা শৰু-শাৱাও মগুগী।

থাংজম ইবোপীশক

মণিপুৰী পাঙে - পাউৱী, পাউতাক

- ১৫. **অনোক খোবনা**
  - অনোক উগ্ৰা, মীং উবনগী মজে লৌবা।
- ১৬. **আলুৱী মথেল, নুগীৰু য়ুমক**
  - ৱালখ য়াৱা, অৱেগা ৱেগে।
- ১৭. **ইক-আ ইক-আ তৌবা**
  - চঙৰুবা, হায়মক তৌকম খঙবদা মও।
- ১৮. **ইকবা ইৱাক্ৰবা**
  - কৱিসু লৈতবা থেবতা অৱাৰা তাৰা।
- ১৯. **ইনা তপ্তা তৌবা ৰবক থোংক্ৰে**
  - পুৰীং তৌতানা ৰবক তৌৱেদি মচু হুই।
- ২০. **ইকা গাঙম হোলাং থানু**
  - ইৱাং লাঙবা ইথক থকপা মীনা খুদোচোবা লৌখিগবা ৰবক।

থোমজিনবাঃ ডা. লৈশাংথেম ডোমোদন

চনক নিতি

- গৰ্ভ অমত্ৰগী পেল্লবসু, থৰানিচাক অমত্ৰা পেল্লবসু ৱোৱেই মইহে পূৰমক, তিখং পূৰমক মাৱবলম মীসু মাৱে।
- ফমাইবশিঙী মথুং লুদে (লুৰাপাৰনা ফমাইদে), ইয়িৱিগী নুঙাইব পাৰনা অকৈ লৌগে পানী (অপাৰা) লৈতবনা হেৰেচাংগী অকৈ পামদে। শিৱবা মীনা থেংনা গাঙদে, চো অমত্ৰে চাটনা গাঙবা মীনা মীমদে।
- গাঙবদনা অখিববু ৱেথি, লাইৱবনা

হেন্দোকপাঃ ককচিংতাম ৰজমনি শৰ্মা

মণিপুৰি পাথোং

- ৫৬. ময়ামদগী মচাওনা ফবা
- ৫৭. মনদপ মকম কৌকপনা
- ৫৮. মচিৱা মচা কৌকপা
- ৫৯. মচা মচাওনি হায়ৱা
- ৬০. লুখাক লাইবা কংগা

পাউবোশিঃ অসি মংগী লোমাইজিঙী লমাই অসিবা ফোঙমোকচগনি

কাল-ৱানি খঙজীনিবিষ্ণু

* **উসোপ (ডাৱা)না লাউৱিৰা এলাং মথেল-হুকাইশিঙী ৱাৰবা গুঙজীনিবিষ্ণু।**
— মচৌনা "উসোপ" হায়ৱগদি লাই-ভিগী মচৌশা ৱাৰবা মচৌশা মচৌশা ফাওবা মচৌশা থাইৱেচকপা হায়ৱা। মীওঁইবনী মীনুশি ফাওবা নিপা নাথোৱগী মশ্ৰম মচানুৰী ৱেগবনি হাৱে ৱাৰুং থাওলাকপা। এ অকাইৱা, শ্ৰমক্ৰমক্ৰি খজজিৱিবা নঙগী মীচথ বীৱা অমত্ৰে কৱিসু চহেৱে লেজদে।
ইবেচনী ৱাৰেদু মপুৰেইবনা তাৱবা লৈতে। কাওগা থীৱবগা তৌৱিৱা গাড়া মচানুৰী হায়পা থৌৱে।
পাল্লৰা থোকবকি ডমদে, খুড়া তোমাত মিহল পিৱাং শিন্দুনা ইবেচনী ৱাৰুখা মচা ময়ুম মাৰিকৈ পাবকই। ময়ুম য়েৱো লৌইবা: কৌসৌকেই মচোশা ইবেচনা পীৱক্ৰিৰা পোংখিঙু ৱাৰীৱাৰী মচা মথং থাং। লাই-ভিগী ৱাৰাংগা অৱতা য়াদে পূৰমক লৌইবা: মচা মচানুৰী নুভিতা কংকৰুনা ফিৱেইগী পোং ৱাভা ওঁইৱে।
ইবেচনী মীনুশি অমদি মচানুৰীমত্ৰা লৌৱাৱিৱাৰু মচা পৌশিঙু উৱগা লৌইবাং থোৱক্ৰে ৱাৰে মচা কৌৱগা কৱকৰ।
খুড়া তোমাতা খৰ ফুনা হোৱাগা—ইবেচাদুৰু কৱম তৌৱিৱা।
গাওৱৰকই। অদুৰু হৌজিগী অমত্ৰদি লক্ষ অথোৱগী মচৌশা মচৌশা মচৌশা ওঁইনা ফবা মমল তাৰবা মচা-মচৌশী (খুম হৌকা—গোৱক অমুক অঁত চানবা মচৌশী, সেৱাং-য়েম-থাংজি—লাঙলগা লাইবা কংলবা মচৌশা, অফনা ৱাৰেগা সৌৱাৰী মচৌশা মচৌশা হৌৱেৱক্ৰে। মচৌশাৰেৱা থোবা গাওৱৰক্ৰে কামা তৌৱেৱে। অদুৰু থৌং ৱাৰিগি, থাৱানী মচৌশা ইপা—ইপুশিনা ৱাৰা জেজিগি (সাহিত্যিক) মচৌশা মচৌশা মচৌশা লুকেই ময়াম পূৰা অমত্ৰা চাটনি-থক্ৰীৱাৰা হক্ৰে শোকহদকৰী পাইৱে ওঁইনা অৱাৰা থাঙা য়াৰু থিৱবা ৰাঙলোনশি অদুৰু খাঙৰা মচৌশা হায়না লৌবা যাই। মৱনিং—মচৌশা ইপা—ইপুশিনা মচৌশা উসোপগী মথেল লুকেইবা সগোৱক্ৰেৱা থোবা তঙাইৱাৰা গাওৱৰক্ৰে কৰিগুৱা চাবা য়েৱনীৱা (পোইজনি: নংগা। অনভি) ৱাওৱকপা গাঙেপাৰেবা (এতিহাস) মথল অমা ওঁইনা গাওৱৰক্ৰে। অদুৰু এথোৱাগা উসোপগী মথেল লুকেই চাবা সগোৱক্ৰেই থোবকী মথেল অনি চাৰাপৰমক অমা ওঁইনা গাওৱৰকৰ্ণনি। অদুৰু মচৌশা উসোপাত লক্ষ অনাৱগী মথেল অমা গাওৱৰকৰ্ণনি ৱাৰেগুওম মচৌশা শীৰুৱা অমাগা শাওলাহুনা গাওৱৰক্ৰে অসি ৱাৰা ৱেজিক্ৰে ওঁইনা লক্ষদা মচৌশা কাৱা ৱাৰা মচৌশা (ফাইব) গীমকৰ্ণনি। অদুৰু-গৰ্ভক্ৰিগ্ৰিবা মথেল-লুকেইমি অমুক হক্ৰেৱক্ৰিৰা শেংৱেৱকৰ্ণনা লক্ষদগী ফবা ফাইবৰিগি: অমুক অমুক হক্ৰেৱকৰ্ণনা লক্ষদগী ফবা মৱম অদুনা এথোৱাগা উসোপগী মথেলনা লক্ষ অনাৱগা তঙাইৱাৰা গাওৱৰকৰ্ণনি, অদুৰু মদু শোৱামসু চাৰাপৰমক। মচৌশা উসোপ, চাৰা—হেজাৰবৰ্গেইগী মথেল—লুকেইবা তঙাইৱাৰা হেজাৰবৰ্গেইগী অমদি উসোপ মথেল কৱিগীৱা কৰুৱা চাটনি অদুনা অৱাৰেগা থুম ৱেজিৱা কৱিগীৱা হায়বনিগী মথেল—লুকেই লাভবনু তঙাইৱাৰা (খুংম চ ল ক হা পুথোৎক্ৰা কৌগী লিগি: কমা য়োৱেগ্ৰা সনথোঙ ৱেজিৱেগীদমক মণিৱি কেৱসমা থোমজিঙুনা ফোঙবা লাইৱিক "কাল ৱানি খঙজীনিবিষ্ণু" দলী লৌখোকপা)

শিৱাং

পুপি ষ্টপক

—টি এচ ক্ৰে সিং

মশি শাৱা হকচাং-পোলা, পোখামু ৰুঙাল আৰা, চেৱৰি টা—পা হুত্ৰাল থিৰিবনা লৈৱৰা পীৱানা।

খল্লই থৱাৱা পুগিগী,